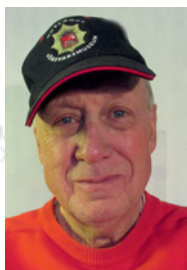

Att flytta ett helt museum!

Nu har vi hunnit till Gotland i vår serie om Sveriges militärhistoriska arv (SMHA). Gotland har ett strategiskt läge mitt i Östersjön och genom tiderna har försvaret av ön varierat i omfattning och betydelse. Nu har den militära närvaron på Gotland efter de senaste decennierna av nästan total nedläggning åter hamnat i fokus. Men det händer också en hel del i Gotlands omfattande museivärld!

Text: Nils-Åke Stenström Foto: Gotlands Försvarsmuseum

Nils-Åke Stenström på Gotlands Försvarsmuseum berättar om den marina delen och hur den nyligen flyttade från Fårösund till Tingstäde fästning. Nu är Gotlands Försvarsmuseum komplett i den centrala befästningen som byggdes vid sekelskiftet och under Första Världskriget och kan leva upp till devisen, militärhistoriskt centrum på Gotland.

Bakgrund. KA 3 invigde sitt förbandsmuseum i Fårösund år 1988 inför KA 3 50-årsjubileum. Samlingarna lokaliserades till den byggnad som kallas Franska kasern. I anslutning till förbandsmuseet fanns även

Fårösunds salutstation. Så länge KA 3 fanns kvar skötte driften av museet av förbandet. Efter KA 3 nedläggning övertogs ansvaret av kamratföreningen som också ansvarade för att en ”pjäspark” byggdes upp och där de pjäser som tillhört Gotlands kustartilleri, kunde beskådas.

När museet på Visborgsslätt flyttade till Tingstäde erbjöds KA 3 att ingå i det som nu blivit Gotlands Försvarsmuseum. Av detta blev dock inget – då, de starkare krafterna ansåg, förstäligt nog, att museet med marin anknytning hörde hemma i Fårösund där förbandet hade haft sin förankring.

Konstnären Erik Olsson (1919-2006) tjänstgjorde under beredskapen vid KA 3. Han kom att måla flera tavlor med marin anknytning som han skänkte till KA 3 kamratförening. Här ser vi en målning av ett fältdop vid Batteri Hultungs. I bakgrunden skymtar eldrören till tre 21 cm kanon m/1898.

Skylden som mötte besökaren vid infarten till KA 3.

Men att driva ett museum kostar pengar, även om arbetsinsatserna är ideella. I samband med KA 3 avveckling såldes området till en entreprenör. Med denna har KA 3 Kamratförening haft ett utmärkt samarbete och man har bytt tjänster på ett för museiverksamheten gagneligt sätt. Men kostnader har ändå funnits, och under de senaste åren har SFHM, via Gotlands Försvarsmuseum, gått in med bidrag under en period medan framtiden för KA 3 museum utreddes. SFHM var måna om att hitta en bra lösning, huvuddelen av materielen tillhör ju staten med där åtföljande ansvar. Under hösten 2013 meddelade SFHM att det bara fanns två alternativ;

antingen total nedläggning och skrotning av museet, eller flyttning och inkorporering i Gotlands Försvarsmuseum i Tingstäde. Såväl SFHM som Försvarsmakten var beredd att vid flyttning gå in med stöd och pekuniära medel. Kravet var då att museiverksamheten i Färösund skulle vara helt avvecklad den 31 dec 2014 och att samtliga intressenter

lämnat sin nöjdförklaring. Det blev bråttom med beslutet, men det stod klart att Tingstäde var det enda alternativet om museet skulle räddas.

Till Tingstäde

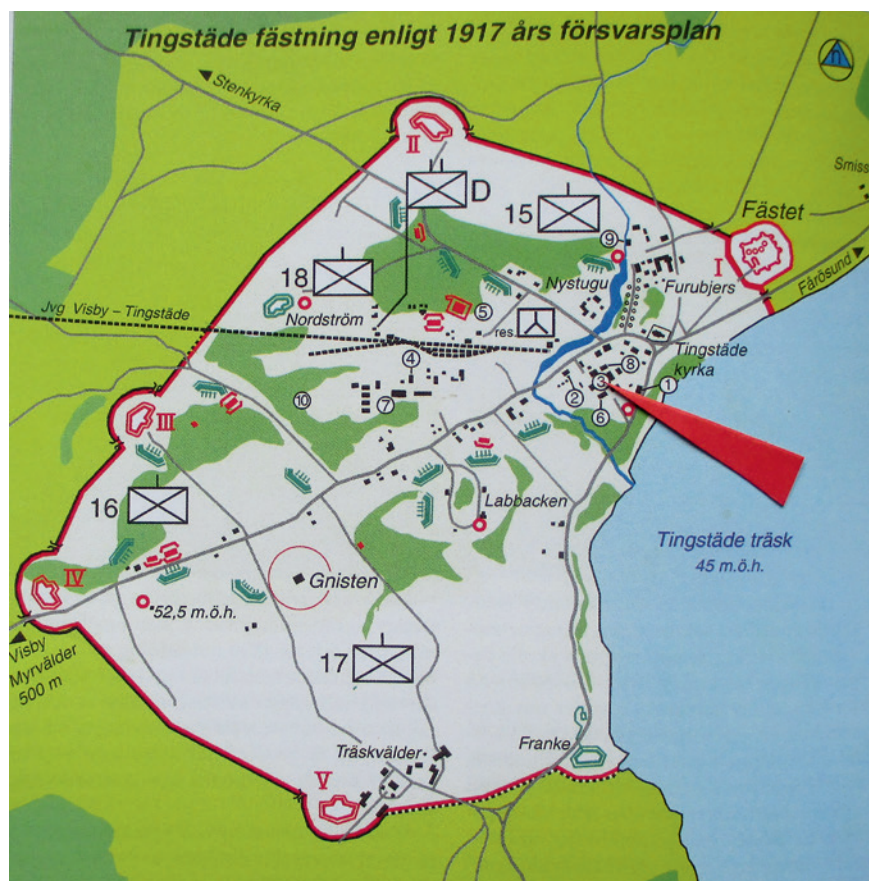
Gotlands Försvarsmuseums huvuddel ligger i den sekelgamla Förrådgården i centrum av samhället. Den ingick i Tingstäde fästning som bestod av en huvudskans och fyra mindre infanteriskansar. En av dessa, Skans IV, ligger längs visbyvägen, innan man kommer in i samhället. I skansen finns åtta "skepp", tre av dessa tillhör sedan ett par år Gotlands Försvarsmuseums flygdel. Nu var fyra skepp lediga och kunde erbjudas KA 3 museum.

Dessutom medgav det kringliggande området att de fasta pjäserna kunde grupperas på lämpliga fundament. Men materielstocken var omfattande, och en större byggnad är planerad att påbörjas hösten

»»

När man i folkmun talar om "Tingstäde fästning" så åsyftas oftast endast Skans I, eller "Fästet" som det också kallas. Men Tingstäde fästning var i verkligheten hela ytan på kartbilden som inlemmas av den 6 km långa försvarsgördel som inringar fästningsområdet.

Skans I är den enda skansen som är kanonbestyckad. Den visas av Tingstäde Hembygdsförening. Övriga var infanteriskansar med kulsprutebeväpning. Gotlands Försvarsmuseums huvuddel (armédelen) finns i Förrådgården som pilen pekar på. I fästningens sydvästra hörn ligger Skans IV. Där finns nu Gotlands Försvarsmuseums Flyg & Marindel. Det är den enda av infanteriskansarna som man har tillträde till. Övriga finns kvar, men är förseglade. Karta: Sven-Olof Lindquist.

2015. Av ekonomiska skäl kommer den inledningsvis att bestå av bara ett tak, medan väggarna får vänta tills ekonomin tillåter.

Planering

KA 3 Kamratförenings arbetsgrupp, med ordföranden Rutger Bandholtz i spetsen, planlade under hösten 2014 uppbyggnaden av museet på den nya platsen, samtidigt som det gamla museet avvecklades. De fyra "skeppen" är planerade att användas enligt följande:

Skepp nr 1: Historiken och försvaret av Fårösund och norra Gotland, innan KA 3 bildades 1938. Rollen under Krimkriget och positionsbatteriernas tillkomst under 1880-talet. Fårösund kustposition och kustartilleridetachment 1902-1919, KA 3 under beredskapen och "Kalla

kriget", fram till nedläggningen år 2000. Krigsorganisationsutvecklingen som förutom de territoriellt bundna kustförsvarfsförbanden även omfattade utbildning av amfibiekompani.

Skepp nr 2: Mininstrumenteringar och därtill hörande kontrollerbara minor från m/ä och framåt. Fartyg och båtar tillhörande KA 3.

Skepp nr 3: Artillerieldledningssystem 719, 724, robot 52 och 17, samt granatkastare m/62.

Skepp nr 4: Sammanställningsplats m/ä för tungt batteri med bl a skjutbord m/33-37, sid- och längdkorrektionsbord m/38, lodbas, 4-meters inbasmätare och PA 31. Eldledningsplats från batteri Ljugarn med artillerieldledningssystem 710.

Den nya pjäsparken rekades, det planerades och mättes. Det var inga småsaker i pjäsväg det handlade om, det var 15,2/51 från batteri Bungenäs, 15,2/98 från batteri Trelge, 12/70 från batteri Slite 1 (Hammarlandet), 15,2/37 från 7. kabatteriet, 12/94 från batteri Slite1 (Mojner), 7,5/65 från 202. kabatteriet, 7,5/57 från Batteri Ljugarn (pjäs nr 1), 7,5/05-10 från batteri Tjälder, 57/89 från batteri Vialms, 40/48, 40/36 i dubbellavettage, 20/40-73 i fartyglavettage och kustrobot 08 och mätstation 719R. Allt skulle passas in i terrängen på det mest optimala sättet.

Genomförande

Gjutningen av pjäsfundamenten var klar sista veckan i oktober 2014. Flyttningen skulle utföras av Åkericentralen, och innan november var

Delar av den tyngre marina materielen är uppställd utomhus. Under hösten 2015 påbörjas en byggnad som beräknas bli färdigställd under 2016.

Infarten till Gotlands Forsvarsmuseums Flyg & Marindel vid Skans IV.

till ända fanns samtliga pjäser på plats på fundamenten i Tingstäde. Det var inga småsaker det handlade om. Det tyngsta lyftet var ett torn som vägde 53 ton, då hade det ”strippats” på de två eldrören som vägde 10 ton vardera!

18 december kunde en nöjd kamratföreningsordförande anmäla att avvecklingen av KA 3 museum

var fullbordad och alla avtal och nöjdförklaringar undertecknade. Det hade varit en intensiv period för alla, inte minst för arbetsgruppens medlemmar. En svårighet var att i slutskedet erhålla korrekta adresser till vilka räkningarna på av entreprenörer utförda arbeten skulle sändas, men på årets sista dag kunde konstateras att allt gått i lås

och alla fakturor hade lämnats till avsedda instanser.

Slutprodukten

Nu vidtog det ”lättare” arbetet, att inreda skeppen och måla pjäserna. Målsättningen var att inför högsåsongens öppnande efter midsommar ha Gotlands Forsvarsmuseums Marindel ”visningsbar”, ett synnerligen träffande uttryck som myntades av ordförande Rolf Larsson inför Gotlands Forsvarsmuseums invigning 2009. Tiotalet ideellt arbetande medlemmar ur KA 3 KF har under våren och försommaren lagt ner åtskilliga timmar för att nå målet. I skrivande stund, midsommarhelgen, kan konstateras att alla planer gått i lås och Skans IV med dess Flyg & Marindel är fullt visningsbar. ■

15.2 cm kanon m/1898 ställs på sin slutliga plats.

Tingstäde fästning är en mycket intressant plats som har spelat en viktig roll i Gotlands försvar och är idag ett unikt centrum för hela öns militärhistoria.

Planera ditt besök, gå in på:
www.gotlandsforsvarsmuseum.se